

STJECANJE BEZ OSNOVE – KORIŠTENJE BRODA BEZ NAKNADE

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske

Presuda i rješenje br. Pž-6430/07-4 od 17. studenog 2010.

Vijeće: Branka Ćiraković, predsjednica vijeća; Marina Veljak i mr. sc. Nenad Šepić, članovi vijeća

Stranke su suvlasnici svaka u jednoj polovini ribarskog broda. Jedan suvlasnik potražuje da mu drugi suvlasnik, kao suvlasnik koji se bez naknade koristio suvlasničkim dijelom drugog suvlasnika, naknadi korist u visini iznosa zakupnine. Činjenica, je li suvlasnik koji je koristio brod pribavio sebi korist ribarenjem u ovom slučaju nije bitna jer tužitelj traži novčani iznos u visini iznosa zakupnine koju bi tuženik platio da je zakupio taj brod, a ne u visini koristi koju je tuženik ostvario korištenjem broda, konkretno ribarenjem.

Tužitelj u tužbi navodi da su tužitelj i tuženik svaki u jednoj polovini suvlasnici ribarskog broda V. koji je koristio tuženik. Tužitelj smatra da se tuženik korištenjem broda neosnovano obogatio za visinu zakupnine koju bi inače trebao plaćati tužitelju za korištenje broda i to u visini od 4.000,00 kuna mjesečno, što za razdoblje od 1. travnja 1997. do 1. prosinca 2003. godine iznosi 324.000,00 kuna, s tim da na svaki dospelji mjesečni iznos tužitelj potražuje i kamate. Budući da je u međuvremenu brod V. koji je vrijedio najmanje 400.000,00 kuna, isključivo zbog nebrige tuženika, potonuo uz obalu K. u području R., tužitelj kao vlasnik broda u jednoj polovini na ime naknade štete potražuje iznos od 200.000,00 kuna sa zakonskom zateznom kamatom tekućom od 23. studenog 2003. godine do isplate.

Tuženik se protivio tužbenom zahtjevu istaknuvši da tužitelju nikada nije priječio korištenje broda te da se brod V. dugo nalazio na vezu u R., a tužitelj je mogao u svako doba stupiti u posjed broda, ali to nikada nije niti pokušavao. Smatra da bi brod davno potonuo da ga on nije održavao, pa ističe i prigovor prijeboja na ime nužnog održavanja i izvršenih ulaganja u Brodogradilištu B. i u Remontnom brodogradilištu Š. Zahtjev za isplatu zakupnine smatra u cijelosti neosnovanim, a ističe i prigovor zastare za razdoblje prije 1. ožujka 1999. godine. U odnosu na zahtjev za naknadu štete zbog potonuća broda ukazuje na činjenicu da je i tužitelj kao suvlasnik broda bio dužan brinuti o brodu, a ne jednostavno čekati da potone pa onda tražiti zakupninu i naknadu štete. Napominje da je vrijednost broda bila veoma mala jer brod nekoliko godina nije bio u plovnom stanju.

U postupku je kao stranka saslušan tužitelj, a u svom iskazu pred sudom izjavio je da je tuženik, osim što je brod koristio, brod i uređivao, i to upravo zato što je tijekom korištenja potrebno popravljati ono što se kvari i što se redovnom uporabom troši kada se radi s brodom. Naveo je da nikad nije vodio računa o bilo čemu što je vezano za taj brod, da tuženiku nikada nije ponudio sufinanciranje troškova i da mu nikada nije pomagao u ispumpavanju vode iz broda. Također je istaknuo kako između njega i tuženika nije postojao dogovor da će mu bilo što plaćati za korištenje broda. Napomenuo je kako je jedino, dok su bili u dobrim odnosima, tuženiku pomogao pri šivanju mreža. Tužitelj je dalje iskazivao da pretpostavlja da je tuženik napravio i remont broda jer je svjedodžba broda vrijedila sve dok brod nije bio vezan.

Sud je utvrdio da je najmanje godinu i pol dana prije nego što je brod V. potonuo, a potonuo je 22. studenog 2003. godine, s njega skinut radar i druga navigacijska oprema, vitlo za dizanje mreže i pogonski stroj tako da brod nije bio sposoban za plovidbu i nije isplavljavao iz K. Također, sud je utvrdio da od 2000. godine pa nadalje brod uopće nije korišten, a tuženik je svoj suvlasnički dio od jedne polovine na brodu V. upisao u upisnik brodova tek 11. prosinca 2000. godine. Bez upisa tuženik nije mogao dobiti povlasticu za obavljanje gospodarskog ribolova na moru pa je sud povjerovao iskazu tuženika, saslušanog u svojstvu stranke, da u posljednjih sedam do osam godina nije ribario zbog navedenog razloga, što znači da predmetnim brodom nije mogao ribarenjem pribaviti nikakvu imovinsku korist.

Utvrđeno je da je tužitelj podnio tužbu radi predaje broda V. u posjed, o čemu se vodi spor pred Trgovačkim sudom u Splitu, pod poslovnim brojem P-2332/00, koji je prekinut kada je potonuo brod, no u svom stranačkom iskazu u ovom postupku tužitelj je naveo da prije tužbe od tuženika nikada nije tražio ništa pa tako ni da mu preda brod u suposjed, iako ga je viđao. Na pitanje zbog čega prije tužbe nije tražio zakupninu ili predaju broda, odgovorio je da nije vodio računa ni o tuženiku ni o brodu ni o bilo čemu što je vezano za brod. Prešutno je dopustio tuženiku da koristi brod, a nije se s njim dogovorio da će mu za korištenje broda nešto plaćati, dok je predaju broda u suposjed i zakupninu tražio tek nakon što je tuženik protiv njega podnio tužbu radi uknjižbe svog suvlasničkog dijela od jedne polovine. Iz iskaza tužitelja sud je zaključio da su tužitelj i tuženik, nakon što je tužitelj kupio brod, neko vrijeme radili zajedno, zatim su se zbog određenih financijskih razloga odvojili pa je tuženik koristio brod, a tužitelj je dolazio samo povremeno. U trenutku kada je tuženik ishodio presudu kojom mu je tužitelj priznao vlasništvo u jednoj polovini, brod V. je već bio na mrtvom vezu i tužitelju nitko nije branio da dođe na brod.

Ocjenjujući provedene dokaze i iskaze stranaka, prvostupanjski je sud (Trgovački sud u Splitu) utvrdio da je tužitelj prešutno prepustio tuženiku korištenje broda bez naknade sve do 1999. godine kada ga je tuženik tužio radi utvrđenja prava vlasništva na brodu. Prvostupanjski je sud donio odbijajuću presudu te ocijenio da tužitelj nije dokazao da je tuženik od uporabe broda imao korist koju tužitelj potražuje od njega u smislu odredbe članka 219. Zakona o obveznim odnosima (*Narodne novine*, br. 53/1991, 73/1991, 3/1994, 7/1996, 112/1999; u nastavku: ZOO).

Slijedom navedenog, prvostupanjski je sud (Trgovački sud u Splitu), presudom pod poslovnim brojem P-1975/06 od 15. svibnja 2007., odbio tužbeni zahtjev za isplatu iznosa od 324.000,00 kuna s kamatama tekućim od dospijeca pojedinih iznosa do isplate. Također, odbio je i tužbeni zahtjev za naknadu štete zbog potonuća broda u iznosu od 200.000,00 kuna sa zakonskom kamatom koja teče od 23. studenog 2003. godine do isplate, kao i zahtjev za naknadu parničnog troška. Tužitelju je naloženo platiti tuženiku trošak parničnog postupka u iznosu od 24.400,00 kuna u roku od osam dana i pod prijetnjom ovrhe.

Protiv prvostupanjske presude pravodobnu je žalbu podnio tužitelj zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava. U žalbi navodi da je tuženik bio u posjedu broda pa je isključivo on svojim ponašanjem doveo do njegova potonuća. Tvrdi da su tuženikova obećanja da je spreman tužitelju predati brod samo prazna obećanja, pri čemu smatra logičnim postaviti pitanje zašto bi tužitelj preuzeo brod koji nije sposoban za plovidbu i s kojeg su skinuti radar i druga navigacijska oprema, vitlo za dizanje mreže i pogonski stroj. Smatra da iz navedenog jasno proizlazi da je tuženik koristio cijeli brod u svoju korist pa je tužitelj ovlašten tražiti naknadu ostvarene koristi koja se sastoji u iznosu zakupnine koju bi inače morao plaćati, kao i naknadu štete zbog potonuća broda. Predlaže da drugostupanjski sud preinači pobijanu presudu, odnosno da je ukine i vrati prvostupanjskom sudu na ponovni postupak.

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (u nastavku: VTS) odlučio je kako je žalba djelomično osnovana. U obrazloženju svoje odluke istaknuo je kako iz provedenog dokaznog postupka proizlazi da tužitelj nije dokazao postojanje uzročne veze između radnji tuženika i potonuća broda, pa smatra da je prvostupanjski sud pravilno primijenio pravila o teretu dokazivanja utvrdivši da tužitelj nije dokazao da je za potonuće broda odgovoran tuženik.

Zbog navedenih razloga VTS je tužiteljevu žalbu djelomično odbio kao neosnovanu i u tom dijelu potvrdio prvostupanjsku presudu na temelju članka 368. stavka 1. ZPP-a. VTS je istaknuo da u skladu s odredbama članka 7. stavka 2. i članka 219. ZPP-a dužnost je stranaka iznijeti činjenice i predložiti dokaze na

kojima temelje svoje zahtjeve ili kojima pobijaju navode i dokaze protivnika. Njihova je dužnost iznijeti sudu činjenice i predložiti dokazna sredstva prikladna za stjecanje uvjerenja suda u istinitost tvrdnji od kojih zavisi osnovanost zahtjeva stranka. Ako stranka u tome ne uspije, sud će izvesti zaključak o nedokazanosti, odnosno o neistinitosti njezine tvrdnje, pa će njezin zahtjev odbiti kao neosnovan. Stranka ostvaruje povoljne izgleda za svoj uspjeh u parnici predlaganjem efikasnih dokaza. Kada sud ne uspije formirati određeno uvjerenje oslanjajući se na slobodnu ocjenu dokaza tada dolaze u obzir pravila o teretu dokazivanja (članak 221.a ZPP-a). Ta pravila u osnovi obvezuju sud da uzme kao nedokazanu onu tvrdnju za čiju istinitost stranka, koja se na određenu činjenicu poziva u svoju korist, nije uspjela pružiti dovoljno odgovarajućih dokaznih sredstava.

Odredbom članka 154. stavka 1. ZOO-a propisano je da onaj tko drugom uzrokuje štetu dužan je tu štetu nadoknaditi ako ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivnje. Krivnja se pretpostavlja pa je tuženik dužan dokazati da nije kriv, no tužitelj prije toga mora dokazati postojanje općih pretpostavki za štetu – postojanje štetne radnje štetnika, štete i uzročno-posljedične veze između štetne radnje i štete.

Zahtjev za isplatu iznosa od 324.000,00 kuna tužitelj temelji na odredbi članka 219. ZOO-a koja propisuje da kada je netko upotrijebio tuđu stvar u svoju korist, imatelj može zahtijevati, nezavisno od prava na naknadu štete ili ako nje nema, da mu ovaj naknadi korist koju je imao od uporabe. Taj je zahtjev prvostupanjski sud ocijenio neosnovanim jer smatra da brod nije bio u uporabi od 2000. godine pa nadalje, a prije toga tuženik nije ribario pa nije mogao pribaviti nikakvu imovinsku korist.

U vezi s tim, VTS napominje da činjenica je li tuženik pribavio sebi korist ribarenjem, a na kojoj je prvostupanjski sud utemeljio svoju ocjenu, u ovom slučaju nije bitna jer tužitelj traži novčani iznos u visini iznosa zakupnine koju bi tuženik platio da je zakupio taj brod, a ne u visini koristi koju je tuženik ostvario korištenjem broda, konkretno ribarenjem. Prema shvaćanju VTS-a, za ocjenu osnovanosti tužbenog zahtjeva bitna je činjenica od kada brod nije bio u uporabi, no tek nakon što prvostupanjski sud odluči o istaknutom prigovoru zastare, o kojem nije odlučio. VTS smatra da u slučaju neosnovanosti tog prigovora, odnosno njegove djelomične osnovanosti treba utvrditi je li i kako je u vrijeme koje nije obuhvaćeno zastarom tuženik koristio brod, je li tužitelju u istom razdoblju bilo moguće koristiti brod i je li u tom razdoblju tužitelj prešutno prepustio korištenje broda tuženiku bez obveze plaćanja zakupnine. Treba imati u vidu i nespornu činjenicu da je samo tuženik održavao i popravljao brod, dakle, snosio je trošak održavanja cijelog broda iako je tužitelj vlasnik u jednoj polovini. Nadalje,

VTS ističe da je u ovom postupku potrebno ocijeniti kakav je značaj podnošenje tužbe za predaju broda u posjed, u kakvom je stanju bio brod u tom trenutku, odnosno je li bio sposoban za plovidbu i davanje u zakup i po kojoj cijeni te je li tada tuženik koristio brod tako da je svojim korištenjem onemogućio tužiteljevo korištenje broda.

VTS je zaključio da prvostupanjski sud u svojoj presudi nije iznio razloge o odlučnim činjenicama, konkretno o prigovoru zastare, pa je tako počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točke 11. ZPP-a, na koju VTS pazi po službenoj dužnosti. Radi se o prigovoru materijalnopravne prirode, a prema mišljenju VTS-a presuda se ne može ispitati zbog toga što je prvostupanjski sud propustio navesti razloge o odlučnim činjenicama. Na temelju odredbe članka 369. stavka 1. ZPP-a, VTS je tužiteljevu žalbu djelomično uvažio, presudu u tom dijelu ukinuo i predmet vratio na ponovni postupak prvostupanjskom sudu.

Prema uputi VTS-a, u ponovnom postupku prvostupanjski sud treba, imajući u vidu da se radi o posebnom slučaju stjecanja bez osnove, prvenstveno odlučiti o prigovoru zastare. U vezi s tim, istaknuo je da potraživanje naknade koristi koju je imala osoba upotrebljavajući tuđu stvar u svoju korist zastarijeva u općem zastarnom roku od pet godina (članak 371. ZOO-a). Osim toga, VTS je uputio prvostupanjski sud da treba utvrditi sve ostale činjenice o kojima ovisi ocjena osnovanosti tužbenog zahtjeva za plaćanje zakupnine (je li tuženik i u kojem razdoblju koristio brod i je li tužitelj mogao koristiti brod) i o tome donijeti zakonitu i obrazloženu odluku.

Dr. sc. Vesna Skorupan Wolff, znanstvena savjetnica u trajnom zvanju
Jadranski zavod Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Summary:

**UNJUST ENRICHMENT: THE USE OF A SHIP WITHOUT
PAYMENT OF HIRE**

High Commercial Court of the Republic of Croatia
Pž-6430/07-4, 17 November 2010

The parties are co-owners each of one half of a fishing vessel. One co-owner requests that the other co-owner, as a co-owner who used the co-owned part of the other co-owner without payment of hire, compensate him for the benefit in the amount of the hire. The fact that the co-owner who used the vessel obtained his benefit by fishing is irrelevant in this case because the plaintiff seeks a sum of money in the amount of the hire that the defendant would have paid if he had chartered that boat, and not in the amount of the benefit achieved by fishing.